

Avalent>Kohtumenetlused>Tsiiviilasjad>Millise riigi kohus on pädev kohtuasjaga tegelema? Millise riigi kohus on pädev kohtuasjaga tegelema?

Saksamaa

Saksamaa kohtute rahvusvaheline pädevus määratakse kindlaks asjakohaste Euroopa Liidu õigusaktide või autonoomse rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse õiguse, sealhulgas rahvusvaheliste konventsioonide kohaselt. Küsimustik hõlmab ainult riigisisese kohtualluvuse küsimusi.

1 Kas pöörduda tavalisse tsiviilkohtusse või erikohtusse (nt töövaidluskohtusse)?

Saksamaal kuulub tsiviilvaidluste lahendamine kahe eri kohtute süsteemi – tsiviilkohtute (*Zivilgerichte*) ja töökohtute (*Arbeitsgerichte*) – pädevusse.

Töökohtud on pädevad kõikides töötajate ja tööandjate vahelistes tsiviilvaidlustes ning sotsiaalpartnerite vahelistes vaidlustes. Töökohtute muud ülesanded tulenevad töökohtute seaduse (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG) §-dest 2 ja 2a. Töökohtute seaduse § 5 lõike 1 teise lause kohaselt on nad pädevad ka töötajatega võrreldavas olukorras olevate isikute ja nende klientide vahelistes vaidlustes. Kõik muud tsiviilvaidlused kuuluvad üldise pädevusega tsiviilkohtute pädevusse.

2 Kui pädev kohus on tavaline tsiviilkohus (st see on kohus, kes asja menetleb), siis kuidas saab teada, millisesse tsiviilkohtusse pean ma pöörduma?

2.1 Kas madalama ja kõrgema astme tavaline tsiviilkohus on erinevad (nt maakohus kui madalama astme kohus ja ringkonnakohus kui kõrgema astme kohus) ning kui need on erinevad, siis milline neist on pädev minu asja arutama?

Esimese astme tsiviilkohtud on kohalikud kohtud (*Amtsgerichte*) ja piirkonnakohtud (*Landgerichte*).

1. Kohalikel kohtudel on tsiviilasjades pädevus üldiselt juhul, kui hagihind ei ületa 5000 eurot ja kui piirkonnakohtul ei ole ainupädevust (kohtukorralduse seaduse (*Gerichtsverfassungsgesetz*, GVG) § 23 punkt 1).

Kohalikel kohtudel on olenemata hagihinnast ainupädevus ka järgmistel juhtudel (GVG §-d 23 ja 23a).

Kohalikud kohtud on pädevad arutama vaidlusi, mis on seotud eluruumide üürilepingutest tulenevate nõuetega või sellise lepingu olemasoluga (GVG § 23 punkti 2 alapunkt a).

Peale selle on kohalikel kohtudel ainupädevus perekonnaasjades ja üldiselt hagita menetlustega seotud asjades (GVG § 23a lõike 1 esimese lause punktid 1 ja 2).

Kohalikel kohtudel on ainupädevus ka muudes kohtukorralduse seaduse § 23 punkti 2 alapunktide b–d ja g kohastes asjades.

2. Piirkonnakohtud on esimeses astmes pädevad menetlema kõiki tsiviilvaidlusi, mis ei kuulu kohalike kohtute pädevusse. Need on eeskätt sellised kohtuasjad, mille korral hagihind ületab 5000 eurot.

Eelkõige on piirkonnakohtudel seaduse § 71 lõike 2 kohaselt olenemata hagihinnast ainupädevus:

- riigikassa vastu avaliku teenistuse seaduse (*Beamtengesetz*) alusel esitatud nõuete korral;
- selliste nõuete korral, mis põhinevad väära või eksitava kapitalituruteabe avaldamisel või kapitalituruteabe avaldamata jätmisel, avaldatud väära või eksitava kapitalituruteabe kasutamisel või avalikkuse teavitamata jätmisel, et avaldatud kapitalituruteabe on väär või eksitav;
- selliste vaidluste korral, mis on seotud tellija õigusega anda korraldusi ja töövõtja sellest tuleneva nõudega kohandada tasu, kui tegemist on ehituslepinguga tsiviilseadustiku (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) § 650a tähenduses;
- ametiisikute vastutusega seotud nõuete korral.

Piirkonnakohtud võivad moodustada kaubandusasjade kodasid (GVG § 93). Need on muu hulgas pädevad menetlema ettevõtjate vastu esitatud tsiviilhagisid ning selliseid vaidlusi, mida reguleerivad tšekke ja käskveksleid käsitlevad õigusaktid. Kohtukorralduse seaduse §-s 95 on esitatud kaubandusasjade kodade pädevusvaldkondade ammendav loetelu. Hageja peab algses hagiavalduses taotlema, et asja menetleks kaubandusasjade koda (GVG § 96 lõige 1).

2.2 Territoriaalne pädevus (kas minu asja on pädev arutama A linna kohus või B linna kohus?)

2.2.1 Üldise kohtualluvuse põhireegel

Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustikus (*Zivilprozessordnung*, ZPO; § 12–18) sätestatud kohtualluvuse põhireegli kohaselt määratakse territoriaalne pädevus kindlaks kostja elukoha alusel. Juhul kui isikul ei ole alalist elukohta, võetakse aluseks tema Saksamaal asuv viibimiskoht, ja kui selline koht ei ole teada, siis tema viimane alaline elukoht (ZPO § 16). Juriidilise isiku puhul määratakse territoriaalne pädevus kindlaks tema registrijärgse asukoha alusel (ZPO § 17).

2.2.2 Erandid

2.2.2.1 Millal võib valida, kas pöörduda kostja elukohajärgsesse kohtusse (üldise kohtualluvuse alusel kindlaksmääratud kohus) või mõnda teise kohtusse?

Teatavat liiki hagide korral võib hageja valida ka valikulise kohtualluvuse, kuid mitte ainupädevuse, mis erineb kostja elukohajärgsest kohtualluvusest. Selle näited on järgmised.

* Lepingulistest suhetest tulenevaid vaidlusi ja lepingu olemasolu käsitlevaid vaidlusi võib algatada ka selles kohtus, mille tööpiirkonnas tuleb vaidlusalust kohustust täita (kohustuse täitmise koha järgne valikuline kohtualluvus, ZPO § 29 lõige 1). Kohustuse täitmise kohta käsitlev kokkulepe on menetluse seisukohalt asjakohane ainult juhul, kui lepinguosalised on sellised isikud, kellel on õigus sõlmida kohtualluvuse kokkuleppeid vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 38 lõikele 1. Vt küsimus nr 2.2.2.3.

Mõiste „lepingulised suhted“ hõlmab kõiki võlaõigusega reguleeritud lepinguid kohustuse liigist olenemata. Kui tegemist on töökohtute pädevusse kuuluvate asjadega, kohaldatakse seda sätet *mutatis mutandis*.

* Süüliste tegudega seotud tsiviilvastutusest tulenevate nõuete korral on pädev ka see kohus, mille tööpiirkonnas tegu toime pandi (ZPO § 32).

* Liiklusseaduse (*Straßenverkehrsgesetz*, StVG) § 20 kohaselt on sellel seadusel põhinevate nõuete korral pädev ka kohus, kelle tööpiirkonnas toimus kahjustav sündmus, st liiklusõnnetus.

* Kuriteoohver võib kriminaalmenetluse raames esitada kuriteost tulenevate rahaliste nõuete hagemiseks avalduse sellele kohtule, kus kriminaalasi on algatatud (astudes kriminaalmenetluse vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku (*Strafprozessordnung*, StPO) §-dele 403 ja 404).

* Abielulahutuse menetlustes reguleerib territoriaalset pädevust perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, FamFG) § 122. Sellest tulenevalt on territoriaalne pädevus üksnes sellel perekonnakohtul (*Familiengericht*, kohaliku kohtu osakond), mille tööpiirkonnas on ühe abikaasa ja abielupaari kõigi alaealiste laste harilik viibimiskoht (st

nende elu tegelik kese). Juhul kui menetluse algatamise, st hagiavalduse või nõudeavalduse kättetoimetamise ajal ühe abikaasa ja abielupaari kõigi alaealiste laste selline harilik viibimiskoht puudub, on ainupädevus sellel perekonnakohtul, kelle tööpiirkonnas on ühe abikaasa ja abielupaari mõne alaealise lapse harilik viibimiskoht, tingimusel et ükski abielupaari laps ei ela harilikult teise abikaasa juures.

Kui selle alusel ei saa kohtualluvust kindlaks määrata, on ainupädevus sellel perekonnakohtul, mille tööpiirkonnas oli viimati abikaasade ühine harilik viibimiskoht, tingimusel et üks abikaasadest elab menetluse algatamise ajal endiselt seal (vt eespool). Juhul kui ka selle alusel ei ole võimalik kohtualluvust kindlaks määrata, võetakse aluseks kostja harilik viibimiskoht, välja arvatud juhul, kui kostjal see Saksamaal puudub. Sellisel juhul võetakse aluseks hageja harilik viibimiskoht.

Kui ka selle alusel ei ole võimalik kohtualluvust kindlaks määrata, on ainupädevus Berlin-Schönebergi kohaliku kohtu juurde loodud perekonnakohtul.

* Ülalpidamisasjades reguleerib territoriaalset pädevust perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse § 232. Kohtul, kus esimeses astmes on või on olnud pooleli abieluküsimustega seotud menetlus, on ainupädevus abikaasale ja lastele elatise maksmise küsimustes, kui see menetlus on veel pooleli. Kui abieluküsimustega seotud menetlus ei ole enam pooleli, on alaealisele või samaväärsele lapsele elatise maksmise küsimustes ainupädevus kohtul, mille tööpiirkonnas on lapse või alaealise lapse nimel tegutsemise õigusega vanema harilik viibimiskoht. See ei kehti, kui lapse või vanema harilik viibimiskoht on välisriigis.

Kõikides muudes ülalpidamisasjades (eeltoodud normidega hõlmamata elatise maksmine abikaasale või lastele, aga ka elatise maksmine lapselastele, vanematele või üksikemadele) kohaldatakse kohtualluvuse põhireeglit, st aluseks võetakse kostja harilik viibimiskoht. Mõnel erijuhul saab kohtualluvust valida ka perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse § 232 lõike 3 teise lause kohaselt.

* Vanema hooldusõiguse või suhtlusõigusega seotud menetlustes kehtib seaduse § 152 kohaselt seesama, st kui on pooleli abielu lõpetamise menetlus, säilitab pädevuse see kohus. Kui abieluküsimustega seotud menetlust pooleli ei ole, võetakse aluseks lapse harilik viibimiskoht. Kohtualluvuse kindlaksmääramise aluseks võetakse asja kohtusse andmise kuupäev.

2.2.2.2 Millal peab valima teise kohtu, mitte kostja elukohajärgse kohtu (üldise kohtualluvuse järgi kindlaksmääratud kohus)?

Kui õigusaktides on sõnaselgelt sätestatud mõne kohtu ainupädevus, on see esimene kõigi muude pädevuste suhtes. See tähendab, et menetlust on lubatud algatada üksnes ainupädevusega kohtus. Ainupädevus tuleneb peamiselt tsiviilkohtumenetluse seadustikust, aga ka erioigusaktidest (nt perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse §-st 122).

Juhul kui menetlus on seotud maaga või sellega samaväärse õigusega (nt päritav hoonestusõigus), on ainupädevus mõnel juhul sellel kohtul, mille tööpiirkonnas kinnisvara asub. See kehtib omandi või kinnisvara asjaõigusega koormamisega seotud menetluste, sellise koormamise lõpetamist käsitlevate vaidluste, valdushagide, piirivaidluste ja jagamist käsitlevate hagide kohta (ZPO § 24).

Juhul kui tegemist on vaidlustega, mis tulenevad ruumide üürilepingutest või käsitlevad selliste lepingute olemasolu, on ainupädev see kohus, kelle tööpiirkonnas üürivad ruumid asuvad (ZPO § 29a lõige 1). Seda sätet ei kohaldata siiski eluruumide üürimisel nende ajutiseks kasutamiseks (puhkekodud, hotellitoad jms), möbleeritud ruumide üürimisel eraisikutele või majade ja ruumide üürimisel tööülesannete täitmiseks (ZPO § 29a lõige 2).

Saksamaal asuva käitise omaniku vastu algatatud sellise menetluse korral, mille raames nõutakse kahjuhüvitise maksmist seoses kahjuliku keskkonnamõjuga, on ainupädevus sellel kohtul, kelle tööpiirkonnast käitise põhjustatud keskkonnamõju pärines (ZPO § 32a).

Juhul kui tegemist on menetlustega, milles nõutakse hüvitist väära või eksitava avaliku kapitalituruteabe avaldamise või kapitalituruteabe avaldamata jätmise eest või väärtpaperite ostmise ja ülevõtmise seaduse (*Wertpapiererwerbs- und Übernahmegesetz*) kohaselt pakkumisel põhineva lepingu täitmist, on ainupädevus sellel kohtul, mille tööpiirkonnas on asjaomase emitendi, asjaomase muude kapitaliinvesteeringute pakkuja või sihtettevõtja registrijärgne asukoht, kui see asub Saksamaal ja kaebus on vähemalt osaliselt esitatud emitendi, pakkuja või sihtettevõtja peale (ZPO § 32b).

Võla sissenõudmise menetlustes (kus kasutatakse maksekäsumenetlust (*Mahnverfahren*)) on ainupädevus hageja jaoks üldise pädevusega kohalikul kohtul, teisisõnu sellel kohtul, mille tööpiirkonnas asub hageja elukoht või juriidilise isiku korral registrijärgne asukoht (ZPO § 689 lõike 2 esimene lause). Kui hagejal ei ole Saksamaal üldise pädevusega kohut, on ainupädevus Weddingi esimese astme kohtul Berliinis. See kehtib isegi juhul, kui teistes õigusaktides on sätestatud teistsugune ainupädevus.

Täitemenetlustes on ainupädevus sellel kohalikul kohtul, mille tööpiirkonnas täitmine peab toimuma või toimus (ZPO § 764 lõige 2 ja § 802). Nõuete ja muude omandiõiguste täitmisele pööramise korral on pädev võlgniku elukoha järgne kohalik kohus (ZPO § 828 lõige 2). Kui tegemist on maa sundmüügi enampakkumise teel või maa sundvalitsemisega, on täitekohtuna territoriaalne ainupädevus sellel kohalikul kohtul, mille tööpiirkonnas maa asub (sundenampakkumist ja sundvalitsemist käsitleva seaduse (*Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung* (ZVG)) § 1 lõige 1 ja § 146 ning ZPO §-d 802 ja 869).

Kui kolmas isik väidab, et tal on sundtäitmise objekti võõrandamist takistav omandiõigus, on ainupädevus kohtul, mille tööpiirkonnas sundtäitmine toimub (*Zwangsvollstreckung in Forderungen und andere Vermögensrecht* § 771).

Kui kohustust ei saa täita keegi muu peale kohustatud poole (*unvertretbare Handlung*), on millegi tegemise, talumise või millestki hoidumise kohustuse sundtäitmist puudutavaid otsuseid pädev tegema esimeses astmes asja lahendav kohus (ZPO §-d 894, 895, 888 ja 890). Esimese astme kohus on pädev menetlema ka neid hagiid, milles esitatakse vastuväide kohtuotsuses tuvastatud nõudele (ZPO § 767).

2.2.2.3 Kas pooled võivad valida kohtu, mille pädevusse asi tavaliselt ei kuulu?

a. Kokkulepped

Tsiviilkohtumenetluse seadustik võimaldab sõlmida kohtualluvuse kokkuleppeid. Seadustiku § 38 lõike 1 kohaselt võib esimese astme kohus, kellel puudub iseenesest pädevus, saada pädevuse poolete vahel sõlmitud sõnaselge või vaikiva kokkuleppe alusel, kui poolteks on ettevõtjad, avalik-õiguslikud juriidilised isikud või avalik-õiguslikud sihtasutused. Konkreetsele esimese astme kohtule võidakse anda pädevus ka juhul, kui vähemalt üks kokkuleppeosalistest ei ole hõlmatud ühegi Saksamaal asuva kohtu üldise pädevusega (ZPO § 38 lõige 2). Viimasel juhul tuleb kokkuleppe sõlmida kirjalikult või kui sõlmitakse suuline kokkulepe, tuleb seda kirjalikult kinnitada. Kui üks pooltest kuulub mõne Saksamaa kohtu üldisesse alluvusse, siis Saksamaal peab kohtualluvuse kokkulepe sisaldama kas selle kohtu nime või sellise kohtu nime, kelle valikuline pädevus asjas oleks põhjendatud.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 38 lõike 3 kohaselt on kohtualluvuse kokkuleppe kasutamine lubatud ainult juhul, kui see on sõlmitud sõnaselgelt ja kirjalikult pärast vaidluse tekkimist või kui see on sõlmitud puhuks, kui tulevane kostja viib pärast lepingu sõlmimist oma peamise või alalise elukoha välisriiki, või puhuks, kui kostja peamine või alaline elukoht ei ole menetluse algatamise ajal teada.

Kohtualluvuse kokkulepe peab alati olema seotud konkreetse õigussuhte ja sellest tulenevate õigusvaidlustega. Vastasel korral on kokkulepe kehtetu (ZPO § 40 lõige 1). Kohtualluvuse kokkulepe ei ole vastuvõetav ka juhul, kui see on seotud mitterahaliste nõuetega, mis on antud kohalikele kohtule arutamiseks vaidluse eseme väärtusest olenemata. Kohtualluvuse kokkulepet ei ole võimalik sõlmida, kui seaduses on sätestatud ainupädevus (ZPO § 40 lõige 2).

Kehtiv kohtualluvuse kokkulepe on kohtute jaoks siduv. See, kas kokku on lepitud ainupädevuses, oleneb kokkuleppe sõnastusest.

b. Kohtualluvuse vaidlustamata jätmine

Esimese astme kohtu pädevust võidakse kinnitada ka sellega, et kostja esitab põhikohtuasjas suulised avaldused, väitmata kohtualluvuse puudumist (ZPO § 39). Kohalikes kohtutes toimuva menetluse korral tekib selline õiguslik tagajärg ainult juhul, kui kohus on sellele asjaolule tähelepanu juhtinud (ZPO § 504).

Kohtu pädevus ei saa siiski tugineda põhikohtuasja raames kohtualluvuse vaidlustamata jätmisele juhul, kui kohtualluvuse kokkulepe ei oleks vastuvõetav (vt eespool mitterahalised vaidlused ja ainupädevus).

3 Kuidas saada teada, millisesse kohtusse tuleks pöörduda, kui asi on erikohtu pädevuses?

Töökohtu eripädevusest tulenevad eripärad ei ole seotud mitte üksnes töökohtute seaduse (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG) §-de 2 ja 3 kohase sisulise pädevusega.

Eripärasid tuleb arvestada ka seoses territoriaalse pädevusega. Kui tegemist on kohtuotsuseni viiva menetlusega töökohtute seaduse § 2 tähenduses, võetakse esmalt aluseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-des 12–40 sätestatud üldnormid (ZPO § 46 lõige 1). Töökohtute seaduse § 48 lõikes 1a on siiski sätestatud, et valikuline pädevus (vt küsimus nr 2.2.2.1) on töökohajärgsel kohtul, kellele saab samuti hagi esitada. Kohtualluvuse kokkulepete suhtes kohaldatakse küsimusele nr 2 antud vastuses kirjeldatud üldnorme. Tuleb siiski märkida, et teatavate vaidluste korral on sotsiaalpartneritel töökohtute seaduse § 48 lõike 2 kohaselt õigus määrata kindlaks sellise kohtu pädevus, kellel ei ole iseenesest territoriaalset pädevust, järgimata tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 38 lõikeid 2 ja 3.

Kui tegemist on määruseni viiva menetlusega töökohtute seaduse § 2a tähenduses, on seaduse § 82 lõike 1 kohaselt ainupädevus kohtul, mille tööpiirkonnas on ettevõtja registrijärgne asukoht.

Viimati uuendatud: 13/09/2021

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.